

Weispriachné háborúja

Egy 16. század eleji Sopron megyei konfliktus eseményei és értékelése

Bevezetés

A középkori Magyar Királyság életében Mátyás halála és a bekövetkező trónharcok lezárulása után II. Ulászló alatt – az oszmánok által állandóan fenyegetett déli végek kivételével – ismét beköszöntött a béke. Ez kezdetben együtt járt a gazdaság prosperálásával is. A városok azonban nem tudták kihasználni ezt az időszakot a polgárság gazdasági megerősítésére, mert az oszmán-török veszéllyel szembenező II. Ulászlónak nem állt rendelkezésére elegendő rendes bevétel ahhoz, hogy hosszútávon fenn tudja tartani az elődei által kiépített védelmi rendszert, ezért kénytelen volt (csapatok és hadiszerek mellett, amelyek szintén pénzbe kerültek) többször gyorssegélyt kérni a városoktól.¹

Sopron városát más körülmény is hátráltatta a fejlődésben. Az Ausztriával és Stájerországgal határos nyugat-magyarországi határvidék hosszú háborús időszakon volt túl (1482-1491), és az 1491-es pozsonyi békében a Habsburgok visszaszerezték Ulászlótól a Mátyás által elfoglalt záloguradalmait, Borostyánkőt, Fraknót, Kaboldot, Köszeget, Szarvkőt és Rohoncot. Ezek a birtokok hosszú ideig konfliktusforrást jelentettek, megmérgezve a határvidéken élők életét.² A legnagyobb és leghosszabb ideig tartó viszálykodás a Weispriach-család és Trenka György soproni ispán-városkapitány között zajlott le az 1510-es 1520-as években. Jelen munka ennek a konfliktusnak az eseményeit kívánja rekonstruálni a források és a szakirodalom alapján, illetve bemutatja a „lánzséri lázadás” egy eltérő értelmezését. Mielőtt azonban ebbe belekezdünk, ki kell térni a szembenálló felekre.

Hogyan lettek magyarországi birtokai egy karinthiai nemesi családnak?

A Weispriach család származási helye Karinthia északi része, Lungau környéke. A legkorábbi birtokaik Gmünd vidékén terültek el, s ott található ma is a családnak nevet adó Weißbriach falu.³ Már a 15. század elején is hadakozással foglalkoztak, 1401. december 11-én adatunk Ruprecht király azért vett fel 1200 dukátos kölcsönt a velencei Franciscus Amaditól és a

¹ Például 1492-ben, amikor támadás érte Szabácsot és Nándorfehérvárt egyszer 2000, másszor 1000 forintot kért [Házi I/6 nr. 88-89. (98-99. oldal)], 1502-ben a törökellenes háborúra kellett 1000 forintot fizetniük [Házi I/6 nr. 188. (200-201. oldal)], 1506-ban 500 forintot kért, részben a végváriak fizetésére [Házi I/6 nr. 211. (224-225. oldal)], 1511-ben pedig a földrengés sújtotta Jajca és Nándorfehérvár falainak kijavítására kellett 1000 forintot befizetni [Házi I/6 nr. 242. (260-261. oldal)]. Városaink Mátyás korabeli háborús terheivel foglalkozik Kubinyi, 1993, Sopron anyagi helyzetével pedig Házi I/6 IV-VI.

² Ezzel a problémával foglalkozik Házi Jenő 1931-es tanulmánya (Házi, 1931).

³ Heinig, 1997. 222.

nürnbergi Wilhelm Rommeltől, hogy ki tudja fizetni a zsoldjukat.⁴ A családnak birtokai voltak Tirolban, Salzburgban és Karinthiában is, és egyaránt szolgálták a tartományi fejedelmeket (ebben az időben a Habsburgokat), valamint a salzburgi érseket és a cillei, valamint a görzi grófokat is, hogy a térség változékony hatalmi erőviszonyainak ne lássa kárát.⁵ III. Frigyes császár udvarában szolgált Weispriach Burkhard, a későbbi (1461-1466) salzburgi érsek, illetve testvérei, Boldizsár és Zsigmond.

Utóbbiak az 1440-ben kirobbant magyarországi trónharcoknak, és az abból kibontakozó belháborúnak köszönhetően jutottak el Magyarországra. Ebben az időben halt ki fiágon a Nagymartoni-család (1446),⁶ az utolsó férfi leszármazott, Vilmos pedig 1445-ben elzálogosította három uradalmát, Fraknót, Kaboldot és Lánzsért az ekkor még csak római királyi címet viselő Frigyes öccsének, VI. Albert hercegnek.⁷ Az uradalmak 1451-ben Frigyes kezére kerültek,⁸ s ezzel együtt szinte azonnal megjelentek Nyugat-Magyarországon a Weispriach-testvérek. Először Boldizsár, akinek 1451-ben elzálogosították Kaboldot,⁹ majd Zsigmond, akit 1452-ben kineveztek fraknói kapitánynak. Később a kaboldi uradalmat is Zsigmond vette át fivéréből.¹⁰

Weispriach Zsigmondnak sikerült megállnia a helyét a térség változó hatalmi erőviszonyai közepette, s bár Frigyes szolgálatában érkezett, 1466 elején Mátyás király utódaival együtt felvette a magyar nemesek közé, neki adományozta Fraknót és Kaboldot (amennyiben visszaváltja a Habsburg-zálogból),¹¹ ősszel pedig megkapta a soproni ispáni és soproni városkapitányi tisztségeket.¹² Egyik fia, András később szintén soproni ispán lett,¹³ a másik, Ulrik a Habsburgok szolgálatába állt. Így, bár Mátyás halála után a császár és fia, Miksa vissza tudta szerezni az elfoglalt osztrák tartományokat és a nyugat-magyarországi zálogbirtokokat, a Weispriachoknak nem kellett attól tartaniuk, hogy elveszítik zálogbirtokaikat: Ulrik megtarthatta Kaboldot.¹⁴

⁴ Regesten Pfalzgrafen 2 n. 1895

⁵ Moro, 1894. 198., Heinig, 1997. 222.

⁶ Engel, 2001/1. Fraknói (Nagymartoni, Gróf)

⁷ MOL DL 89254

⁸ Uo.

⁹ Regg. F. H. 13 n 226.

¹⁰ Házi I/4 nr. 376. (305-306. oldal)

¹¹ MOL DL 24740

¹² Házi II/4 22. (260. oldal)

¹³ Házi I/6 nr. 7. (7-8. oldal)

¹⁴ Heinig, 1997. 223-224. AT-HHStA. SbGE (798-1806). AUR 1493 IV 13. (http://lehre.hki.uni-koeln.de/monasterium/pics/AT-OeStA-HHStA/AUR-Salzburg-Erzstift/HHSTA_Salzburg_1493_04_14-2.jpg)

Lánzsér helyzete a 16. század elején

Lánzsér vára a történelmi Magyar Királyság szélén, az akkori osztrák határtól 1,2 km-re volt található, jelenleg a Kárpát-medence egyik legnagyobb várromja. Soprontól légvonalban kb. 20 km-re fekszik. Meglehetősen nagy területű uradalom központja volt, amely magában foglalta Derecskét (Draßmarkt), Császárfalut (Kaisersdorf), Nyujtalt (Neutal), Kukericset, Szentmártont (Markt Sankt Martin), Doborjánt (Raiding), Lakompakot (Lackenbach), Récényt (Ritzing), Lakfalvát (Lackendorf), Hasfalvát (Haschendorf), Nyéket (Neckenmarkt), Haracsonyt (Horitschon), Küllöt (Girm), Semlesdorfot, Középpulyát (Mitterpullendorf) és Gyirótot (Kroatisch Geresdorf), illetve néhány pusztát. Összehasonlításképp a szomszédos kaboldi uradalom kb. harmadakkora volt.¹⁵ Mint fentebb olvasható, egy ideig Habsburg Frigyesé volt, de az 1463-as soproni békében elveszítette.¹⁶ A területet Mátyás korábban Grafeneck Ulriknak adományozta, de 1486-ban, Ulrik halála után, kiskorú gyermekei mellőzésével Mrakse János és Péter kezére bízta a király. Ezt az intézkedést később II. Ulászló is megerősítette. A Mrakse-testvérektől került a későbbiek folyamán Weispriach Ulrik zálogkezelésébe.¹⁷

Rövid vázlat a soproni városkapitányság intézményéről

Nagypalugyai Trenka György soproni városkapitány volt a Weispriachok fő ellenfele a „lánzséri lázadás” évtizedeiben. Az ő esetében célszerűbb, ha nem személye kerül bemutatásra, hanem az a pozíció, amelyet a konfliktus idején betöltött. Sopron esetében a városkapitányság, mivel a város igen közel feküdt a nyugati határhoz, nem vált a városi autonómia részévé és betöltése az uralkodó kezében volt. A kapitányoknak elsősorban katonai szerepkörük volt, biztosítaniuk kellett a várost ellenséges támadás esetén, de rendészeti feladatokat is elvégeztek. Az intézmény létrejötte a szabad királyi várossá válás (1277) koráig nyúlik vissza, első ismert előfordulása 1292-ből való.¹⁸ Ezután legközelebb Zsigmond idejéből vannak adatok kapitányokra. 1440 januárjában Reiffendorfer János, majd Cillei Ulrik töltötte be a tisztséget, de utóbbit, egyéb elfoglaltságai miatt Sopron esetében familiárisa, Fladnitz Kristóf helyettesítette, előbb alkapitányként, majd kapitányi minőségben.

¹⁵ Dénes József: Várlexikon (mintaoldal) http://www.var-archivum.hu/varlexikon_hu.html (Megtekintve: 2012. február 24.) Engel, 2001/2.

¹⁶ Bariska, 2007/2. 34.

¹⁷ Házi, 1931. 54-55.

¹⁸ Házi I/1 nr. 36. (14. oldal)

A korabeli megyeigazgatáshoz hasonlóan a kapitány maga választotta helyettesét saját hívei közül. Szolgálataikért fizetség is járt, az uralkodó évi 400 forintot utalt ki számukra Sopron Szent György-napi adójából. A tisztséget nem töltötték be állandóan, egészen addig, amíg az 1440-es évek polgárháborúja nem tette szükségessé, hogy állandóan őrizték az I. Ulászló pártján álló, vagy éppenséggel a zálogbirtokossal, Habsburg Frigyessel szembekerülő magyar urak fenyegetései miatt. Ezt követően sorra követték egymást a Frigyes által kinevezett kapitányok, Ebersdorfer Zsigmond, Pottendorfi Albert, Török Ambrus, Grafeneck Ulrik és a kérdéses Michael Weittmüllner.¹⁹ 1450 és 1458 között hosszabb ideig üresedés volt, ebből Bariska István azt a következtetést vonta le, hogy Frigyes is csak meghatározott feladatokra nevezett ki kapitányt.²⁰ Az általános rendészeti, vagy akár a tűzvédelmi feladatokat ugyanis a városi tanács saját hatáskörén belül is el tudta látni.²¹ A városkapitányi és a soproni ispáni tisztség összevonása egészen Grafeneck második, 1459-es kinevezéséig nem volt szokásban. Az 1459-es kinevezés is csak a zálogbirtokokra vonatkozott a gyakorlatban. A két tisztség összevonásának szokását 1463 után Mátyás is átvette, s ezután a középkor végéig általában együtt járt a két cím, kivéve egyes eseteket, mint Wossenperger Lénárt kapitányét 1506-ból, aki „csak” alispán volt.

Mátyás és a Jagellók alatt többször került sor a Sopronból befolyó királyi jövedelmek, illetve a soproni ispáni jövedelmek elzálogosítására, amely általában együtt járt a zálogbirtokos kinevezésével is, ám közülük nem mindenki vette saját kezébe a tisztségeket, hanem megbízható emberei közül nevezett ki valakit. Wossenperger például Weitmüller János nevében szedte be a Szent György-napi adóból járó 400 forintot, ugyanakkor nem Weitmüllert, akit urának is nevez, hanem saját magát címezte kapitánynak.²²

A kapitányok az uralkodó képviselői voltak a városban. Többször is utasítást kaptak uruktól, hogy sürgessék meg a városi tanács munkáját.²³ Arra is kaphattak parancsot, hogy segédkezzenek bírói ítéletek végrehajtásában, akár fegyveresen is, de ők maguk nem ítélezhettek a város joghatósága alá tartozó ügyekben.²⁴ A kapitányoknak járó illetményt elviekben határidőre meg kellett fizetni, sőt kérhette előbb is, amit a városnak teljesíteni kellett, ha nem származott belőle jogsérelem.²⁵ A városvezetés ugyanakkor igyekezett kibújni

¹⁹ Bariska, 2009. 268-271. Belitzky, 1938. 823-824.

²⁰ Bariska, 2009. 277. Belitzky 1456-ból is említ városkapitányt, Reichenburger Reinprechtet (Belitzky, 1938. 846.), de róla ezután már nem hallunk, s a hivatkozott oklevél sem nevezi kifejezetten *Stadthauptmann*nak [Házi I/4 nr. 108. (86. oldal)].

²¹ Goda, 2007. 262-263.

²² Házi I/6 nr. 212. (225-226. oldal)

²³ Házi I/6 nr. 239. (257-258. oldal)

²⁴ Házi I/6 nr. 249. (271-272. oldal)

²⁵ Házi I/6 nr. 24. (25. oldal)

a fizetési kötelezettségek alól, többször fordult elő késés, illetve néhányszor írtak az uralkodónak és különféle indokokkal arra kérték, hogy arra az évre mentse fel őket. Ebben az esetben viszont a királyra hárult volna a kapitány szolgálatainak megfizetése, így ilyen engedményt legfeljebb akkor kaphatott a város, ha a király felszólítására (amely inkább kérés volt) a kapitány lemondott a pénzről.²⁶ A soproni vezetők, bár többször szembekerültek a kapitánnyal, azonban csak ritkán tudtak érdemben tenni valamit ellene, ezért az álláspont, miszerint valamennyire a választott önkormányzati tisztségek fölé tudtak kerekedni, megállja a helyét.²⁷ Payr meghatározása szerint a kapitány lakhelye a király háza volt, amelyet a mai Templom utca 2. szám alatt fekvő házzal (a későbbi Esterházy-palotával) lehet azonosítani. Azonban nem minden kapitány élt a városban, Weispriach János például uradalmán, Kaboldon lakott.²⁸

Ulászló király kísérlete: Trenka György és Weispriachné harca

Az 1500-as évek elején az jellemezte a Weispriach család magyarországi birtokait, hogy egyiket sem birtokolták örökjogon, hanem zálogbirtokként. Még azok az uradalmak, amelyekre királyi adománylevelük volt (Fraknó és Kabold) sem váltak a sajátjukká, mert azok az 1491-es pozsonyi béke értelmében Habsburg-zálogbirtoknak számítottak, bár Kaboldot az alzálog intézményén keresztül ők igazgatták.²⁹

A zálogolás a birtokszerzés egyszerűbb formája volt, s jól megfelelt az idegen származású, de magyarországi birtokgyarapításban érdekelt uraknak, amíg nem emelték őket a magyar nemesség soraiba (ezáltal ugyanis birtokképesekké váltak, vagyis örökadományokat is kaphattak). A zálogba vétel volt az egyetlen mód arra, hogy a nemesek szert tegyenek a szabad királyi városok jövedelmeire. A Weispriachok számára sem jelentett újdonságot ez az intézmény, hiszen az örökös tartományok területén is többször kötöttek zálogkegyezményeket. Azonban az ily módon megszerzett birtok nem vált tényleges, örökíthető jószággá, meghatározott körülmények között a valódi birtokosnak lehetősége volt rá, hogy visszaváltsa. Ilyen szabályokat olvashatunk a Sopront Weispriach Zsigmondnak elzálogosító 1471. évi oklevélben is. E kétségtől jelentős hátránya ellenére a zálogbirtok hosszú ideig is a zálogos kezén maradhatott, ha nem volt miből visszaváltani. Márpedig a korabeli közép-európai uralkodók kincstára általában deficittel küzdött, több pénzt kellett költeni, mint amennyi

²⁶ Házi I/6 nr. 306. (334-335. oldal), 308. (336. oldal)

²⁷ Bariska, 2007/2. 122.

²⁸ Payr, 1924. 22. Dávid-Goda-Thirring, 2008. 145.

²⁹ A pozsonyi békeszerződésről és az alzálogról: Bariska, 2007/2. 34-35.

ténylegesen az adókból és más forrásokból befolyt. Ilyen esetben, amíg voltak nélkülözhető birtokok, szívesen nyúltak a zálog eszközéhez. Hogy a visszaváltások mennyire el tudtak húzódni, jól mutatja az 1412-ben Lengyelországnak elzálogosított szepességi városok példája, amelyek visszaszerzésére 1772-ig nem került sor. A kiváltáshoz szükséges pénzt azért sem volt egyszerű dolog előteremteni, mert általában jócskán meghaladta az eredeti összeget. Olyan tételeket is tartalmazott, amelyek nem függtek a birtok értékétől, például egyéb adósságokat, a birtok területén végzett – ezáltal annak értékét megnövelő – építkezések kiadásait, illetve a birtokra, már a zálogba adás után felírt további összegeket, vagyis tetemes mennyiségű továbbgörgetett adósságot. Ha pedig a kiváltás már olyan sokba került, hogy az udvar már nem látott rá esélyt, gyakran vált belőlük adománybirtok.³⁰

A család magyarországi birtokpolitikájának veszélyei Weispriach Ulrik halála után mutatkoztak meg, ami nem sokkal 1506. október 12. előtt következett be.³¹ Ulászló király ugyanis úgy határozott, hogy nem hagyhatja Lánzsért Ulrik fiainak, Jánosnak, Györgynek és az ifjabb Ulriknak a kezén, mivel még kiskorúak voltak. Az uradalom kiváltására a kincstárnak nem volt pénze, ezért II. Ulászló más módszerrel próbálkozott. Tovább akarta görgetni az adósságot, vagyis egy híve, bizonyos Czobor Imrével váltotta volna ki, a birtok pedig a továbbiakban Czobor zálogkezelésébe került volna. A jelek szerint minden adott volt, hogy visszaszerezzék Lánzsért a Weispriachoktól, de Gertrud von Hohenwart, Ulrik özvegye nem akart lemondani róla. E döntésre az készítette, hogy gyermekei gyámjaként védeni akarta – és védenie is kellett – azok érdekeit és jussukat.³² Bár bírósági ítélettel kötelezték a vár elhagyására és átadására, ám az özvegy maradt. A király eldöntötte, hogy ha kell, fegyveres erőt is használni fog, ezért megparancsolta Trenka György soproni városkapitánynak, egyben a megye ispánjának, hogy foglalja el Lánzsért. A konfliktusnak kezdettől fogva nemzetközi színezetet adott, hogy Weispriach özvegye és gyermekei Kabold révén I. Miksa alattvalói is voltak, ráadásul Ulrik olyan jelentős pozíciókat töltött be Habsburg szolgálatban, mint Ausztria főtüzérmestere, vagy Karinthia tartományi kapitánya (*Landeshauptman, Hauptmanschaftverweser*).³³ Ulászló és Trenka ezért még a fegyveres konfliktus kezdete előtt értesítették szándékukról Miksát, nehogy a császár személye és országa elleni támadásnak

³⁰ Bariska, 2007/2. 50, 77-78.

³¹ Házi, 1931. 55.

³² Amennyiben az elhunyt apa nem választ gyámot végrendeletében, a gyámság a másik szülőre száll. (Fügedi, 1992. 27-28.) A későbbi események során nem találkozunk más rokonok nevével, akik az árvák érdekében felléptek.

³³ Főtüzérmester (1497): RI XIV n. 8002. 1499-ben emellé kapta a tartományi kapitányi tisztséget is (RI XIV n. 13594), amelyet éveken keresztül (talán haláláig) betöltött, de 1504 májusában még biztosan: AT-HHStA. SbgE (798-1806). AUR 1494-1504. (http://lehre.hki.uni-koeln.de/monasterium/pics/AT-OeStA-HHStA/AUR-Salzburg-Erzstift/HHSTA_Salzburg_1494-1504_00_00-26.jpg)

vegye. Miksa nem tartotta célravezetőnek az erőszakot, inkább amellet érvelt, hogy osztrák-magyar vegyes bizottságnak kellene foglalkozni az üggyel. Egy ilyen bizottság összehívását már régóta tervezgette a két fél, hogy megoldódjanak a határvidék konfliktusai.³⁴

Trenka komolyan vette a király parancsát, és megkezdte a Weispriachné elleni támadásokat. A soproni városvezetés viszont nem támogatta az úgy erőszakos megoldását, azonban egészen más okból, mint Miksa császár. A várost ugyanis délről és nyugatról Weispriach-birtokok vették körül, a soproniak pedig félték az özvegy bosszújától. Korábban is volt már rá példa, hogy Weispriach Zsigmond soproni jobbágyokat fogott el, amikor az akkori városkapitány, Grafeneck Ulrik részéről kár érte,³⁵ és Weispriachné is írt nekik, valamint követeket is küldött, hogy a kapitány tettei megsértik a békét, őt pedig arra kényszerítik, hogy védekezzen. A városi tanács értésére adta azt is, hogy az ő szemében felelősséget kell viselniük kapitányuk döntéseiért, s emiatt esetleg kár érheti őket. A város el akarta kerülni a háborút, mert a városlakóknak több veszítenivalójuk volt, mint a kapitánynak. A tanács félelmeit tovább fokozta, hogy Trenka rossz hírű cseh zsoldosokat fogadott fel, a város tiltakozására pedig azt felelte, hogy mindezt Ulászló parancsra teszi. Ezért a királyi tanácshoz fordultak azzal a kéréssel, hogy az uralkodó vonja vissza a kapitánynak adott utasítását. Ulászlótól azonban nem jött válasz, a király későbbiekben megfigyelhető magatartásából arra lehet következtetni, hogy egyáltalán nem gondolt arra, hogy pusztán a soproniak aggodalmaskodása miatt lemondjon Lánzsérről. 1511. december 1-jén írott levelében a városi tanács tagjai ezért már csak arra kérték az uralkodót, hogy mentesítse őket a harci cselekményekben való részvétel kötelezettsége alól.³⁶ December 24-én³⁷ ugyan kedvező választ kaptak, ám időközben komoly összetűzésbe keveredtek kapitányukkal. A város jó hírét, illetve a polgárok vagyonát már korábban is úgy igyekeztek megvédeni, hogy nem engedték be a zsoldos-csöcseléket a városba, egyik portyája után azonban már Trenka Györgytől is megtagadták a belépést, aki emiatt nem tudott meglepetésszerű éjjeli támadást vezetni Lánzsér ellen. Később ugyan visszaengedték, de kapitányi illetményét már nem voltak hajlandók kifizetni, amelyet ő felpanaszolt a királynak. Ez a hír valamivel az első válasz kelte után érte el Ulászlót, aki január 3-i ingerült hangú levelében adott parancsot a városnak a járandóság kifizetésére, és megtiltotta, hogy még egyszer kizárják Trenkát. A város által korábban kialakított engedményen szerencsére nem változtatott az újabb üzenet: Ulászló megtiltotta Trenkának, hogy Sopront részvételre kényszerítse.³⁸ A soproniak közölték a hírt

³⁴ Házi, 1931. 51, 54-56.

³⁵ Házi I/5 nr. 8. (6-7. oldal)

³⁶ Házi I/6 nr. 245. (265-267. oldal)

³⁷ Házi I/6 nr. 246. (267-268. oldal)

³⁸ Házi I/6 nr. 247. (268-269. oldal) Házi, 1931. 57.

Weispriachnével is, aki január 26-i válaszában azt felelte nekik, hogy az ellene hozott bírói ítéletet nem tartja törvényesnek, mert gyermekei kiskorúak, és így törvényesen nem is szabadott volna ítéletet hozni ellenük. Az özvegy viszont, családjának addigi hűségére alapozva továbbra is abban bízik, hogy II. Ulászló megsemmisíti az ítéletet. Addig viszont, amíg erre sor nem kerül, meg fogja védeni a várat. A soproniak szempontjából fontos kérdésre, vagyis hogy kell-e tartaniuk fegyveres visszavágástól, gondosan, szép szavakat használva, de lényegében kitérő választ adott.³⁹

1512 májusának végén már arról érkeztek hírek, hogy az özvegy szekereket, lovakat és embereket raboltatott el. A kárt szenvedett soproniak panaszaikkal az alsó-ausztriai kormánytanácshoz fordultak, mivel a zálogbirtokok esetében ők voltak az illetékesek. A tanács parancsot adott az elvett javak visszaadására, de ennek végrehajtását már nem állt módjában szavatolni, bár azon volt, hogy lehetőleg békés megoldás szülessen.⁴⁰ Természetesen Weispriachné sem rejtette véka alá saját sérelmeit, hiszen őt is megrabolta Trenka, ezért azt követelte a kormánytanácstól, hogy kérjen számára kártérítést, és nyújtson védelmet. A tanács Sopronnak írt levelében emellett követelte, hogy ne érjen fegyveres támadás császári területeket. Miksa ugyanis tévesen Lánzsért is zálogbirtokai közé sorolta.⁴¹ A városvezetés ismét II. Ulászlóhoz fordult, hogy valamiképp ellensúlyozza Weispriachné befolyását Miksára és a kormánytanácsra. A magyar király tehát kapcsolatba lépett velük, hangsúlyozva Sopron semlegességét.⁴² A közbenjárás azt eredményezte, hogy júniusban Gertrúd parancsot kapott támadásainak beszüntetésére. Ez az özvegyet a legkevésbé sem zavarta, sőt, a kormánytanácsnak adott válaszában kifejtette, hogy nem köteles nekik engedelmeskedni, mert Lánzsér, ahonnan a védekezést irányítja, magyar területen fekszik. Más lenne a helyzet, ha ugyanezt a zálogbirtokról, vagyis Kaboldról vagy *Stucklpergről* tenné. Ez a kifogás azonban könnyen visszaüthetett volna az özvegyre, hiszen ellenfelei így már jogosan várhatták el Miksától, hogy vonuljon vissza, hisz magyar belügről van szó, de szerencsére a császár továbbra is kitartott mellette.⁴³ Ulászló viszont kihasználta, hogy a császár elvesztette egyik legfőbb érvét a beavatkozás mellett, így július 7-én parancsot adott a vár ostromára, valamint részleges felkelésre. A sereg vezetését azonban nem az egyszer már kudarcot valló Trenka kapta meg, hanem Szentgyörgyi Péter országbíró. Az uralkodó azt a korábbi álláspontját is megváltoztatta, amely Sopronnak semlegességet biztosított, így a

³⁹ Házi I/6 nr. 248. (270-271. oldal)

⁴⁰ Házi I/6 nr. 250. (272. oldal) Házi, 1931. 57.

⁴¹ Házi I/6 nr. 251. (273-274. oldal) Házi, 1931. 56.

⁴² Házi I/6 nr. 252. (274-275. oldal)

⁴³ Házi I/6 nr. 253. (275-276. oldal) Házi, 1931. 57.

városnak is ki kellett volna állítania megfelelő számú csapatot.⁴⁴ Azonban aratási idő volt, ezért sem az urak, sem a megyék nem siették el a hadbavonulást. Az országbíró emellett jó kapcsolatot tartott fenn a császárral és a Weispriach családdal is,⁴⁵ ezért nem sürgette az ostromot, sőt fegyverszüneti tárgyalásokba kezdett. Ulászlónak is be kellett látnia, hogy egyelőre értelmetlen a támadás, így augusztus 17-én visszavonta a Sopronnak szóló mozgósítási parancsot.⁴⁶ A hadiállapot ettől függetlenül továbbra is fennállt, ez derül ki Weispriachné újabb, a soproni tanácshoz írt leveléből.⁴⁷

II. Ulászló csak ideiglenesen volt hajlandó meghátrálni, 1512. szeptember 21-i levelében újra arról ír Sopronnak, hogy Szentgyörgyi vezetésével megyei és nemesi hadak fognak felvonulni Lánzsér ellen, egyben ők fognak gondoskodni Trenka csapataival együtt a város védelméről is.⁴⁸ Az országbíró el is indult Köpcsényből.⁴⁹ Még ugyanezen a napon a király azt is megparancsolta Sopronnak, hogy állítsák ki csapataikat Szentgyörgyi részére. Ebből az újabb levélből is kiderül, hogy a hadjárat nem csupán a bírói ítélet minden áron való végrehajtása miatt indul, hanem azért is, mert Weispriachné lánzséri alattvalói nagy károkat okoztak a város környékén, és helyre kell állítani a közbiztonságot.⁵⁰ Október 6-án újabb királyi parancs érkezett, amely újabb erősítések érkezéséről tájékoztatta Sopront, egyben vagyonvesztés terhe mellett újra felszólította a részvételtől továbbra is vonakodó várost, hogy állítsa ki csapatait.⁵¹

Az özvegy tőle telhetően igyekezett felkészülni a várható veszedelemre: a vár védelmét kiváló katonájára, Janewitz Hermannra bízta. Ennek ellenére a források arról számoltak be, hogy ostrom helyett a felek inkább egymás földjeit és falvait pusztították. Miksa császár ismét beavatkozott Weispriachné oldalán: Ulászlóhoz küldte követként Johannes Cuspinianust, az özvegyhez pedig Albert von Wolfsteint, előbbihez azért, hogy fegyverszünetet ajánljon Weispriachnénak, utóbbihoz pedig azért, hogy ezt elfogadja. Azt is javasolta Gertrúdnak, hogy adja át Lánzsért neki, akkor a magyar király felhagy követeléseivel. Az özvegy ugyan szorult helyzetben volt, mert egyre kevesebb pénze volt zsoldosainak fizetésére és élelmezésére, ráadásul egyikük, Kanndorffer Pantaleon kapcsolatba lépett az ostromlókkal, és fegyverszüneti tárgyalásokba kezdett, ennek ellenére nem volt

⁴⁴ Házi I/6 nr. 254. (276-277. oldal) Házi, 1931. 57.

⁴⁵ 1492-ben *relator*ként működött közre annak a parancslevélnek a kiadásában, amely lehetővé tette Weispriach Andrásnak, Ulrik testvérének, hogy visszaszerezhesse Sopron külvárosában fekvő majorságát [Házi I/6 nr. 96. (104-105. oldal)].

⁴⁶ Házi, 1931. 57-58. Házi I/6 nr. 257. (279-280. oldal)

⁴⁷ Házi I/6 nr. 258. (280-281. oldal)

⁴⁸ Házi I/6 nr. 259. (281. oldal)

⁴⁹ Házi, 1931. 58.

⁵⁰ Sopronm. oklt. II. nr. 378. (613-614. oldal)

⁵¹ Házi I/6 nr. 261. (282-283. oldal)

meggyőződve arról, hogy Miksa a család kezében hagyja Lánzsért, hanem a konfliktus elsimítása érdekében át fogja adni a magyaroknak, akkor pedig Kabold sem lesz többé biztonságban tőlük. Emiatt olyan feltételt szabott, amely már számos uralkodót elriasztott attól, hogy átvegyen egy várat: azt, hogy váltsa ki a zálogból. Sőt, ne csak Lánzsért, hanem azzal együtt Kaboldot és a szlavóniai Kosztel várát is, csak együtt adja, külön nem hajlandó megválni Lánzsértől. Weispriachné elképzelése bevált, mindhárom vár a kezén maradhatott.⁵²

Ebben az időben támadták meg az oszmánok Magyarország boszniai határvidékét. Mivel a korabeli magyar hadszervezetet igen lassan lehetett mozgósítani, Ulászló kénytelen volt felhasználni az országbíró ekkor már fegyverben lévő csapatait is a déli határ védelmére, ezért október 30-án felhatalmazta Szentgyörgyit, hogy kössön fegyverszünetet, majd induljon a Délvidékre, s november 8-án ugyanezt parancsolta meg Sopronnak is.⁵³ A hadiszerencse ugyanis az oszmánoknak kedvezett, és még november 1. előtt megsemmisítették a Szreberniki Bánságot, elfoglalva Szreberniket, Tesanjt és Szokolt.⁵⁴

A megkötött fegyverszünet határideje 1513. február 2. volt.⁵⁵ Sopronban addig is felmérték a károk és elkezdődhetett azok helyreállítása. Ebben II. Ulászló is segített, mert – bár Szrebernik visszafoglalására kért tőlük 1000 forint gyorssegélyt⁵⁶ – 1512. december 12-én a soproni polgárokat négy évre felmentette nemcsak a rendkívüli adók, hanem a kamara haszna-adó fizetése alól is.⁵⁷ Emellett a kölcsönös pusztításoknak leginkább kitett soproni jobbágyszabályok lakosságát tíz évig teljes adómentességben részesítette.⁵⁸ Ezeket az intézkedéseket végül nem a leírtaknak megfelelően hajtották végre, mert Ulászló nem tudta sokáig nélkülözni a város pénzét: 1514-ben, a Dózsa-féle parasztháború miatt parancsot adott 1000 forint azonnali kifizetésére.⁵⁹ Annak ellenére tette ezt, hogy még nem járt le a négy év, s erre utalás is történt az oklevélben. Sopron még 1515-re sem tudta orvosolni veszteségeit, ezt jól mutatja, hogy a király személyes látogatása alkalmával, újabb engedményeket tett a károk mielőbbi kijavítása érdekében.⁶⁰ Ez év tavaszán a város vezetése részletes beszámolót küldött Budára az egyrészt Weispriachné, másrészt Kanizsai János által okozott károkról. A lánzséri „útonállók és lázadók” számlájára írták például a következőket: egy soproni halkereskedő kifosztása a Bécsújhely felé vezető úton, egy soproni polgár és két jobbágyszabály elfogása

⁵² Házi, 1931. 58-59.

⁵³ Házi, 1931. 59. Házi I/6 nr. 263. (284-285. oldal)

⁵⁴ MOL DF 268266

⁵⁵ Házi I/6 nr. 264. (285-286. oldal)

⁵⁶ Házi I/6 nr. 265. (286-287. oldal)

⁵⁷ Házi I/6 nr. 267. (289-290. oldal)

⁵⁸ Házi I/6 nr. 268. (290. oldal)

⁵⁹ Házi I/6 nr. 280. (304-305. oldal)

⁶⁰ Házi I/6 nr. 297. (323-325. oldal)

Kópházán, Ágfalva megtámadása és elpusztítása 1512. június 15-én, a falu felprédálásakor elfogott 15 jobbágy több mint 15 hétig tartó fogsága, illetve ugyanakkor 253 forintnyi kárt okoztak az állatállományban, 130 forintnyi egyéb kár mellett. Egy másik jelentés arról számol be, hogy ekkor 200 háziállatot hajtottak Lánzsérre, de nem érték be ennyivel, s már augusztus 6-án újra Ágfalvát fosztogatták, 14 jobbágyot fogtak el, akiket 20 hétig tartottak fogságban. A városfalakon kívül sor került egy malom felgyújtására. Ágfalván kívül pedig augusztus 6-án Harka, augusztus 23-án Bánfalva, majd Kópháza esett áldozatul gyűjtogatásnak, Meggyest pedig felprédálták. Szeptember 8-án ismét felgyújtották Bánfalvát. A városi tanács arról számolt be, hogy védelmi célokból zsoldosokat kellett felfogadniuk.⁶¹

A fegyverszünet ideje alatt folytak a további tárgyalások, azzal a céllal, hogy akadályozzák meg a harcok újrakezdését február 2. után, hanem Weispriachné és Trenka konfliktusa kerüljön bírósági fórum elé.⁶² Február 1-jén az özvegy ismét levelet küldött a soproni tanácsnak. Ennek a levélnek a hangvétele kissé cinikus, Gertrúd ismételten sajnálatát fejezte ki benne a Trenka miatt nekik okozott károkért, valamint arra bízta őket, hogy városkapitányuktól kérjenek kártérítést (ne pedig tőle).⁶³ A maguk módján Sopron meg is fogadta a tanácsot, mert Ulászlónak júliusban és augusztusban is foglalkoznia kellett azzal, hogy nem fizették ki Trenka illetményét.⁶⁴ Közben folyt a pereskedés, amelyre a király akaratából Sopron is elküldte követeit.⁶⁵

A harcok második szakasza

A helyzet 1516-ban fordult ismét súlyosabbra, ezúttal egy jóval hosszabb ideig tartó válság sújtotta a várost és környékét. Az első jelek az időközben vöröskői kapitánnyá is kinevezett Trenka György Vöröskőről küldött üzenetei voltak, amelyekben egy bizonyos Waltinger nevű ember ügyében adott tanácsokat a soproni tanácsnak. Október 5-én azt javasolta, hogy engedjék el a fogságból,⁶⁶ de mivel ez nem történt meg, 15-én újra írt, mert el akarta érni a városnál, hogy ne engedjék Weispriachné szolgáját, Schmidet császári területre, vallomását pedig megkaphassa október 20-ig, mert akkor ítélik a király az özvegygel folytatott perében, s Weispriachné is Budán lesz. A biztonság kedvéért szavolta a város védelmét.⁶⁷

⁶¹ Házi II/6 nr. 237. (297-303. oldal), 258. (346-354. oldal)

⁶² Házi, 1931. 59.

⁶³ Házi I/6 nr. 270. (291-292. oldal)

⁶⁴ Házi I/6 nr. 273-274. (295-297. oldal)

⁶⁵ Házi I/6 nr. 284. (312. oldal) Az oklevél szerint 1515. február 21-én kellett a követeknek megjelenniük a bíróságon.

⁶⁶ Házi I/6 nr. 310. (338-339. oldal)

⁶⁷ Házi I/6 nr. 311. (339-341. oldal)

Az ügyben II. Lajos is tisztábban szeretett volna látni, ezért 24-én megparancsolta Sopronnak, hogy továbbra is tartsák fogva az özvegy emberét.⁶⁸

A viszály második szakaszának egyik fő helyszíne ismét Lánzsér volt, amely az utakon és a jobbágyfalvak közelében garázdálkodó rablók főhadiszállásául szolgált. Új főszereplőként megjelent egy bizonyos Magas Ferenc. Ő Magas Imrének, egy soproni tanácsosnak a fia volt, de árvaságra jutván nővérével együtt Kronperger Ákos nevelte fel, ám Ákos halála után nem jutott hozzá az örökségéhez, ezért pert indított annak özvegye, Orsolya ellen. Ezt azonban elvesztette, ezért bosszúból csatlakozott Weispriachnéhoz.⁶⁹ Igényei fenntartása jeléül továbbra is használta gyámaja vezetéknévét.⁷⁰

1523-ban tett vallomása szerint a lánzséri várkapitány, Ruprecht Reiter parancsait kellett végrehajtania. Első alkalommal Harka környékén fosztogattak társaival, Tuchler Lénárdtól és útítársaitól vettek el négy lovat és egy kocsit, amelyen 700 forint értékű posztót szállítottak, de tevékenységük hamarosan kiterjedt az egész környékre, rablásokról értesülünk pl.: Zemenyén (Zemendorf), Meggyesen, Bánfalván és Ágfalván. A lopott áruk és jószágok sorsa különböző volt, egy részüket eladták, pl.: Paul Kramer soproni szolgájának lovát, illetve a kirschlagi plébánosnak is eladtak két ökröt, más részük Lánzséron maradt. A lopott javak szállításában Weispriach János, az özvegy egyik fia is közreműködött.⁷¹ 1516-ban újra felprédálták Harkát és Ágfalvát, az előbbi faluból minden lábasjószágot elhajtottak, 1517. január 6-án pedig Kelénpatakot is megtámadták, ahol még a templomot sem tartották tiszteletben. A támadások során fogságba vetett kelénpataki és ágfalvi lakosokat csak váltságdíjért voltak hajlandók szabadon engedni. Ekkortájt Kópházát is lerohanták. Továbbá Konrád halászt, a város egyik polgárát is kirabolták, akit szolgáljaival, lovaival és halakkal megrakott szekérével vittek a lánzséri fogságba. Wilfing polgárnak nyíllal súlyosan meg is sebesítették Kelénpatakon, amikor elvették két lovát. Straloner polgár több, mint 20 hétig volt a foglyuk, illetve elvették lovait és áruval teli szekerét. Még a királyi *dicatort*, illetve kalauzát is megölték.⁷² A helyzet 1517 őszére olyan súlyossá vált, hogy Sopron az alsó-ausztriai kormánytanácshoz fordult, de ők nem voltak hajlandók magyar területre küldeni a császári csapatokat, ezért a város most már II. Lajostól várt segítséget.⁷³ I. Miksa egyvalamit tehetett, tárgyalt, ennek eredményeként október 27-én háromhetes fegyverszünet lépett életbe.⁷⁴ A

⁶⁸ Házi I/6 nr. 312. (341. oldal)

⁶⁹ Házi, 1931. 61.

⁷⁰ Házi I/6 nr. 324. (355-356. oldal) Tulajdonképp nem annyira idegen számára, hiszen édesanyja is Kronperger-lány volt [Házi I/6 nr. 313. (343. oldal)], így kerülhetett Ákoshoz gyámságba.

⁷¹ Házi I/7 nr. 35. (53-61. oldal), 258. (346-354. oldal)

⁷² Házi II/6 nr. 258. (346-354. oldal)

⁷³ Házi I/6 nr. 319. (349-351. oldal)

⁷⁴ Házi I/6 nr. 323. (354-355. oldal)

császár továbbra sem szándékozott fellépni az özvegy ellen, de kilátásba helyezte a jelentéktlenebb ellenfelekkel, Magassal és Schmid Miklóssal való leszámolást.⁷⁵ A várostól pedig követeket kér, akik tárgyalhatnak Gertrúddal.⁷⁶ Az első, bécsi megbeszélés során a felek megállapodtak abban, hogy december 23-án, Kismartonban folytatódnak a tárgyalások.⁷⁷ Sopronban azonban nem bíztak a sikerben, s már december közepén a győri püspökhöz fordultak, hogy engedélyezze a papok hozzájárulását a védelmi kiadásokhoz.⁷⁸ Nem ok nélkül voltak pesszimisták. 1518. január 6. után meg is írták II. Lajosnak, hogy a tárgyalások sikertelenül végződtek, Weispriachné pedig csapatokat küldött a Sopronhoz tartozó Kelénpatak feldúlására és kirablására, ezért őfelsége segítségét kérték.⁷⁹ Ennek ellenére február 4-én az özvegy meghosszabbította a fegyverszünetet a soproni követ hazaérkezéséig.⁸⁰

Az ellenségeskedések a viszály e szakaszában is mindkét felet jellemezték, sem Trenka sem az özvegy nem tekinthető kizárólag áldozatnak vagy bűnösnek. Ezt mutatja az a levél, amelyben a Magas által elrabolt Haberl Benedek saját szabadságáért cserébe a városkapitány által fogságban tartott két jobbágy szabadon engedéséért könyörgött.⁸¹ 1522-ben pedig egy bizonyos Ravensburger Farkas vallomásából kiderül, hogy ő, illetve Herman Ganuschko is ellenséges viszonyban álltak az özvegygel, illetve egy Stefan Waltinger nevű egyént is szembe akartak vele állítani. Ez az ellenséges viszony rablásokban, gyilkosságokban, illetve Weispriachné jobbágyfalujának, Sopronkertesnek kétszeri felégetésében nyilvánult meg.⁸²

A fegyverszüneti tárgyalások tovább folytak 1518 márciusában is, a császár ezúttal Mrakse Jánost bízta meg azzal, hogy közvetítsen az özvegy és a városkapitány között. Mrakse nyugalomra intette a soproni tanácsot.⁸³ Az újabb fegyverszünet május 20-án már biztosan érvényben volt,⁸⁴ június 23-án pedig II. Lajos is a harcok beszüntetésére utasította nyughatatlan városkapitányát.⁸⁵ Valószínűsíthető, hogy a soproni vezetés köreiben ismét felerősödtek a kritikus hangok, mert újra arról értesülünk, hogy késve fizették Trenka járandóságát.⁸⁶ Ekkor a dolgok már odáig fajultak, hogy a király is jobbnak látta, ha elmozdítja Trenkát, még azon az áron is, hogy elmaradt fizetségének rendezését átvállalta a

⁷⁵ Házi I/6 nr. 324. (355-356. oldal)

⁷⁶ Házi I/6 nr. 325. (356-357. oldal)

⁷⁷ Házi I/6 nr. 326. (357-358. oldal)

⁷⁸ Házi I/6 nr. 327. (358-360. oldal)

⁷⁹ Házi II/6 nr. 239. (303-305. oldal)

⁸⁰ Házi I/6 nr. 331. (365-366. oldal)

⁸¹ Házi I/6 nr. 329. (362. oldal)

⁸² Házi I/7 nr. 23. (37-38. oldal)

⁸³ Házi I/6 nr. 332. (366. oldal)

⁸⁴ Házi I/6 nr. 333. (367. oldal)

⁸⁵ Házi I/6 nr. 335. (370-371. oldal)

⁸⁶ Házi I/6 nr. 336. (371-372. oldal)

várostól.⁸⁷ A felmentés okaként az oklevelekben hivatkozás történt a bácsi országgyűlés döntésére. Itt minden bizonnyal arról a 14. törvénycikkről volt szó, amely előírta, hogy a szabad királyi városokat a kincstár kezelésébe kell venni.⁸⁸

Időközben közvetlen tárgyalások indultak meg Magassal is, az alsó-ausztriai kormánytanács pedig felszólította Sopront, hogy küldje el követeit Bécsbe az 1519. november 16-ára kitűzött tárgyalási napra.⁸⁹ A város ki is jelölte küldötteit, három tanácstagot (Peter Fischer, Ott Melber, Michael Pullendorfer) illetve négy főt a külvárosi polgárok (*Gemeinde*) közül (Hannsen Mayr, Lang Gergely, Paul Kramer és Christoph Schwarzentaler) igaz, csak november 20-án.⁹⁰ Megbízatusuk mellé egy levelet is adtak nekik, amelyben a tanács a tanácsi jegyzőkönyv alapján kijelenti, hogy Kronperger Ákos rendben elszámolt a Magasgyerekekkel utóbbiak örökségéről.⁹¹

Igazán nagy fordulat következett be 1519-ben, I. Miksa császár halála (január 12.) után: Trenka osztrák területen elfogta a Weispriach-özvegyet Ulrik nevű fiával és két leányával együtt, miközben Bécsújhelyről Bécs felé tartottak, és Vöröskőre hurcolta őket. A foglyok minden kapcsolati tőkéjüket igyekeztek megmozgatni: írtak az új császárnak, V. Károlynak, és öccsének Ferdinánd főhercegnek is, valamint fontos pozíciót betöltő barátaiknak.⁹² 1520-ban Mrakse János és Sigmund von Herberstein tanácsosok ismét a császárhoz fordultak közbenjárásért és iránymutatásért Trenkával szemben, ezért V. Károly szeptember 20-án elküldte hozzá Herbersteint, Johannsen Geyman nagymester és Georg von Puchheim társaságában, hogy megtudakolják Gertrúdék álláspontját, és aszerint képviselhesék az ügyet Budán.⁹³ A tárgyalások végül csak Trenka halála után jártak eredménnyel, 1522-ben érték el özvegyénél és annak új férjénél, Hansen Hausearnél, hogy szabadon bocsássák a Weispriachokat. Kiszabadulásuk után Pozsonyba mentek, ahol Weispriachné megbetegedett, egy bizonyos Bernát pap pedig csalárd módon rávette az ifjabb Ulrikot egy előnytelen kötelezvény aláírására.⁹⁴ Szerencsére a birtokaik nem vesztek el a hároméves fogság miatt, mert Gertrúd másik két fia vigyázott azokra.

1523 tavaszán a soproni városvezetés el akarta érni a királynál, hogy a Sopront addig ért, immár 12 ezer forintra rúgó kár fejében ítélje nekik Gertrúd két jobbágyfálvát,

⁸⁷ Házi I/6 nr. 342. (377. oldal), 345. (378-380. oldal)

⁸⁸ CIH 761.

⁸⁹ Házi I/6 nr. 355. (388. oldal)

⁹⁰ Házi I/6 nr. 356. (388-389. oldal)

⁹¹ Házi I/6 nr. 357. (389-390. oldal)

⁹² Házi II/6 nr. 259. (354-359. oldal)

⁹³ Tagebuch 245-246.

⁹⁴ Házi II/6 nr. 259. (354-359. oldal)

Sopronkertest és Cinfalvát.⁹⁵ Az özvegy elleni perükben az ügyvédi teendőkkel június 9-én Nádasdi Sárközi Albert királyi jogügyigazgatót bízták meg, helyettesének pedig Henczelffy István udvarmestert kérték fel.⁹⁶ 1523 augusztusából és szeptemberéből is találunk adatokat arra, hogy Sopron követeket küldött II. Lajoshoz, többek között Weispriachné ügyében is.⁹⁷

Sok halogatás után 1524. február 28-ára, Nagyböjt harmadik vasárnapjára tűzte ki II. Lajos és Ferdinánd főherceg az osztrák-magyar vegyesbizottság összeülését Sopronba. Az előttük tárgyalni kívánt panaszok között szerepelt az osztrák fél részéről Trenka György ügye is, aki jogtalanul vetette fogságba Gertrúdot és gyermekeit. Sopron is elkészítette beadványát, amelyben az addigiaknál jóval részletesebben összefoglalták a Weispriachné és Magas Ferenc által véghezvitt bűncselekményeket. A város 15 ezer forintot követelt a Weispriachoktól, míg az özvegy a fogság miatt 20 ezret akart behajtani Trenka örökösein illetve Bernát papon, emellett pedig érvényteleníttetni akarták a Bernátnak adott kötelezvényt. Ismételten felróták halott ellenfelüknek, hogy igazságtalan háborút vívott ellenük, jogtalanul vette ostrom alá az osztrák területen fekvő *Stucklperget* és a zálogterülethez tartozó Kaboldot, arról nem is beszélve, hogy ártatlan kaboldiakat gyilkolt, férfiak, nők és gyermekek megfojtása szárad a lelken, szegény emberek kifosztása, valamint meggyalázta a falu templomát, az oltáriszentséget, és Isten házában házasságtörést is elkövetett.⁹⁸ A bizottság, bár összeült, azonban érdemi munkát nem tudott végezni, mert a határ két oldaláról érkezett bizottsági tagok eltérő jogkört kaptak uralkodóiktól, ezért még az ügymenetben sem tudtak megegyezni. Az osztrák tagok jogkörbővítést kérelmeztek az alsó-ausztriai kormánytanácstól, de miután azt március 5-én elutasították, a bizottság feloszlott.⁹⁹

Magas Ferenc végül kiszabadult a fogságból, és – immár Weispriach János pártfogása alatt – ott folytatta, ahol előtte abbahagyta. A soproni tanács még 1527-ben is ártalmatlanná tételét kérte Ferdinánd tanácsosaitól.¹⁰⁰ Magas makacsul folytatta küzdelmét, még 1528. március 22-én is I. Ferdinánd közbenjárását kérte, hogy a vegyes bizottság foglalkozzék a város elleni keresetével, amelyet a feljegyzések alapján meg is tettek.¹⁰¹

A Lánzsérből kiinduló rablótámadások az 1520-as évek második felében lassacskán megszűntek, bár még 1529-ben is indultak fosztogató csoportok a kaboldi uradalomhoz tartozó Kalchgrubenből.¹⁰² A viszálykodás elülte időben egybeesik a határmenti sérelmeket

⁹⁵ Házi II/6 nr. 248. (323-327. oldal)

⁹⁶ Házi I/7 nr. 42. (68-69. oldal)

⁹⁷ Házi II/5 nr. 23. (344-345. oldal)

⁹⁸ Házi II/6 nr. 258-259 (346-359. oldal)

⁹⁹ Házi, 1931. 64-69.

¹⁰⁰ Házi I/7 nr. 200. (255. oldal)

¹⁰¹ Házi I/7 nr. 226. (280-281. oldal), 239. (299-300. oldal)

¹⁰² Házi I/7 nr. 337. (428-432. oldal)

tárgyaló vegyes bizottság sikeres 1528-as és 1529-es üléseivel.¹⁰³ Itt foglalkoztak a Weispriach-üggyel is, amely ekkor már kibővült a soproni zsidók kérdésével is, a bizottság feljegyzései között 1528. április 3-án szerepel az a kívánság, hogy meg akarják ismerni a Weispriach urak (János és György) válaszát az őket ért vádakra.¹⁰⁴ Április 14-én pedig megüzenték nekik, hogy mindenképpen döntést fognak hozni, akkor is, ha ők nem jelennének meg.¹⁰⁵

Fehde vagy lázadás?

A viszály eseménytörténetének összegzése után szükséges annak értékelését is megadnunk. Választ kell keresni a kérdésre, hogy miről volt itt szó? A régebbi szakirodalom, elsősorban a panaszos soproni forrásokból kiindulva a lázadás kategóriájába sorolta Gertrúd tevékenységét, mert nem engedelmeskedett a bírói ítéletnek, és a városon torolta meg Trenkától elszenvedett összes kárát. Azt, hogy tevékenységét siker koronázta, és a városnak alkudoznia kellett vele, csak Miksa császár közbenjárásának és a Jagellók alatti gyenge központi hatalomnak köszönhetette.¹⁰⁶

A szakirodalomnak lényegében igaza van. Mindaz, amit Weispriachné a harcok során tett, onnantól kezdve, hogy fittyet hányt a bírói ítéletre, odáig, hogy fegyveres erővel pusztította Sopron jobbágyfalvait, elhajtatta az ott élők jószágait, és fogságba hurcoltatta a jobbágyok egy részét, bőségesen kimerítették a felségsértés és a hatalmaskodás bűncselekményét, ezeket pedig a törvény halállal büntette. Azonban szükségesnek látszik felhívni a figyelmet néhány speciális körülményre. Először is, Weispriachné folyamatosan arra hivatkozott, hogy a bírói ítélet érvénytelen, mert egy özvegyet és kiskorú gyermekeit nem lehet megfosztani birtokaitól, tehát Trenka eljárása jogtalan. Másodszor, a bírói ítélet végrehajtásának módjával sem Sopron városa, sem Miksa császár nem értett egyet, előbbiről pedig nem lehet azt mondani, hogy az özvegygel szimpatizált. Harmadszor, Trenka feladata csupán Lánzsér visszafoglalása volt, kaboldi „garázdálkodásával” látszólag túllépte hatáskörét. Negyedszer pedig, a központi hatalom gyengeségétől függetlenül már egészen korán Gertrúdra tárgyalópartnerként tekintettek, még Budán is megfordult a királyi bíróság előtt, s mindazok ellenére, amiket tett, nem tűnik úgy, hogy lázadóként kezelték volna. Végül

¹⁰³ Házi, 1931. 71.

¹⁰⁴ Házi I/7 nr. 239. (299-300. oldal)

¹⁰⁵ Házi I/7 nr. 280. (350-351. oldal)

¹⁰⁶ Házi I/6 VII-VIII.

pedig látni kell a harcok viszonylagos szervezettségét, hiszen fegyverszünetekkel igyekeztek kordában tartani az eseményeket.

A királyi parancs következtében Trenka volt az, aki először fegyverhez nyúlt kettejük közül, és 1512 közepéig az özvegy inkább csak védekezett, később ment át a helyzet kölcsönös pusztításokba, amikor az erőviszonyok, az országbíró seregének visszarendelése után kiegyenlítődték. Weispriachné a birodalomból származott, ott pedig létezett egy jogintézmény arra az esetre, ha valaki fegyveresen kívánna elégtételt venni az őt ért sérelemért, a *Fehde*. Ezt a jogot a birodalmon belül, természetesen megfelelő indoklás mellett a fejedelmek ellen is alkalmazni lehetett, mégpedig a felségárulástól való félelem nélkül. Maga a *Fehde*jog a germánoknál lévő vérbosszúból nőtt ki, de nem azonos vele. A kereszténység, bár általánosságban elítélte a vérontást, de elismerte, hogy vannak esetek, amikor szükséges háborúzni, természetesen önvédelmi célból (az ágostoni *bellum iustum* fogalma, illetve a kiváló jogász, Heinrich von Susa bíboros különbségtétele jogtalan és jogos háború, *bellum Romanum* és *bellum iudicale* között). Ettől függetlenül, az egyház nem engedte elharapózni a keresztények közti harcokat, ezért, mivel kiiktatni nem tudták, szigorú szabályokkal korlátozták a *Fehde* alkalmazását. A harci cselekmények megkezdése előtt legalább három nappal magánhadüzenetet (*Absage*) kellett küldeni, befejezésekor pedig esküt kellett tenni (*Urfehde*), amelyben a megtámadott kijelenti, hogy nem áll bosszút, illetve engesztelő szerződést kötöttek (*Sühnevertrag*). A magánhadüzenet megtörténhetett szóban, követ által, de gyakoribb volt az írásos forma (*Fehdebrief*), rengeteg ilyen levél maradt fenn. Ezek rövidek, és nem fejtik ki részletesen a megtámadott által elkövetett jogtalanságot, viszont írásos bizonyítékai voltak, hogy az ezután kezdődő ellenségeskedés nem jogtalanul történt. Súlyos vétkeknek számított a hadüzenet nélküli támadás, de elítélték azt is, ha valaki úgy küldi el azt, hogy ne érje el időben a címzettet. Az *Absage* elküldése után a szembenálló felek összegyűjtötték rokonságukat, és a nekik lekötelezetteket, valamint zsoldosokat fogadtak fel, nem ritkán eléggé kétes elemeket. A hadüzenet elküldése által hadiállapot állt be a felek között, de nem feltétlenül fogtak azonnal fegyvert. Sokszor hetek, hónapok is eltelték a *Fehde*tevékenység megkezdéséig. Nem volt kötelező közvetlenül az ellenfélre támadni, hanem lehetett annak alattvalóira is, akikre éppúgy kiterjedt a hadiállapot. Az ellenfél megölését igyekeztek elkerülni, a legfontosabb cél ugyanis az volt, hogy rábírák őt a támadó fél jogigényének elismerésére, azután pedig már bíróság előtt is folytathatták az egyezkedést. Ezt elsősorban kétféle módon lehetett elérni: az ellenfél, vagy alattvalói fogságba vetésével, illetve az földjeik, falvaik szisztematikus pusztításával, kirablásával, felégetésével. Számos forrás számol be az ellenfél parasztjainak hódoltatásáról is. A falvak, váltságdíj fejében

elkerülhették a kifosztást, persze ez nem jelentett mindig garanciát: volt, hogy beszedték a váltságdíjat, és azután gyújtották fel a házakat. Az ellenségeskedéseket időnként fegyverszünetek szakították félbe. A legfontosabb feltétel az volt, hogy a hadüzenetnek megfelelő indoklást találjanak, mert nem lehetett bármilyen ürüggyel magánháborút kezdeni. Természetesen egy-egy *Fehdét* a különböző oldalon álló források máshogyan kezeltek, amely az egyik oldalon jogos, sőt szükséges elégtétel volt, arra a sértett részéről oktan pusztításként tekintettek, akkor is, ha előzetesen éppenséggel ők maguk adtak okot rá. Elsősorban a városok kezelték ezeket az ellenségeskedéseket jogtalanak, és az elfogott támadót könnyen ki is végezték. Jogalapot jelentett például a tartozások kiegyenlítése iránti óhaj, a jogos illetve jogtalan vámok, ítéletek és határozatok semmibevétele és a zsoldosok kilengései. Uralkodó ellen magánháborút kezdeni például nagy óvatosságot igényelt, Wenzel Schärowetz von Schärowa felkelését például a megfelelő indok hiánya tette békebontássá, de Baumkircher András is életével fizetett az 1469-1471 között zajló *Baumkircherfehde* megindításáért. Az ő esetében viszont III. Frigyes rúgta fel a szabályokat a zsoldosvezér kivégzésével, ezért az esetet követően több tekintélyes katonanemes átállt Mátyás oldalára. Számtalan egyéb alkalommal lehet találkozni azzal a váddal, hogy az *Absage* mögül hiányzott a megfelelő indok. Habár 1495-ben a Wormsban kihirdetett örök birodalmi békével megtiltották a *Fehde* alkalmazását a birodalmon belül, a gyakorlat azt mutatta, hogy továbbra is hozzányúltak ehhez a jogintézményhez, egészen a központi hatalom és a központi közigazgatás megszilárdulásáig, a 18. század közepéig, hiszen már az 1535-ös *Constitutio criminalis Carolina* újra teret engedett neki.¹⁰⁷

A *Fehdejog* tartományonként eltérő volt, de amennyiben a tartományi jog nem szabályozta megfelelőképpen az esetet, akkor különböző tartománybeliek is harcolhattak egymással. Nem mindenki élhetett ezzel a joggal, csak uralkodók, nemesek és városok. Mivel nem mindenki volt *Fehde*képes, egyes esetekben nem a sértett kapott jogot a hadüzenetre, hanem ura, a jobbágy esetében a földesúr, a polgár esetében a város, a klerikus esetében pedig világi protektora, a *Voigt*. Olyan esetről is tudomásunk van, hogy egy – önmagában nem *Fehde*képes – stuttgarti polgár egy lovaghoz fordult, hogy segítsen behajtani kintlevőségét, aki ezt el is vállalta, végre is hajtotta, majd önéletrajzában be is számolt róla. A főpapok és a városok ritkán tűntek fel a támadó fél szerepében, az egyes klerikusok amúgy sem voltak

¹⁰⁷ Bariska, 2007/1. 1164-1165. Bariska, 2009. 271-272. Brunner, 1959. 5-45, 56-61, 74-88, 105. Ruszoly, 2006. 47-48, 234, 239-240, 312, 357-358. Ruszoly József kétféle fordítását adja a *Fehdének*, a „törvényes bosszú”-t alkalmazza akkor, amikor régi germán jogintézményről ír. A másik fordítás a „lovagi magánharc” inkább az érett és késő-középkorra, valamint a kora-újkorra vonatkoztatható. Erich Zöllner a Gamaret Fronauer- és a Georg von Puchheim-magánháborúkat hozza fel a jog által megengedett magánháborúk példáiként (Puchheim ráadásul a császár ellen harcolt), illetve ír Baumkircher sikertelen kísérletéről is (Zöllner, 1998. 116-117.).

személyesen *Fehde*képesek, mivel az egyház tiltotta, hogy vért ontsanak. A parasztok, bár elvben nem nyúlhattak az önbíráskodás eme módszeréhez, a gyakorlatban számtalanszor megtették, emiatt ez széleskörűen elterjedt bűncselekménynek számított. A *Fehde* megkötései közé tartoztak a templomok, a klerikusok, az özvegyek, árvák, szabadparasztok, vándorkereskedők, zarándokok, vándorköltők és a zsidók védelme.¹⁰⁸

A *Fehde*, bár a német joghoz tartozott, volt rá mód, hogy a határokon kívül is alkalmazzák (*Grenzfehde*), Csehországban illetve Magyarországon, mint azt Habsburg Frigyes is megtette 1443 és 1445 között, amikor soproni városkapitánya révén a *Fehde*-szabályok szerinti békeesküre kényszerítette a környék Ulászló-párti várnagyait (akik Kanizsai-, Ország-, Pálóczi-, Rozgonyi- és Újlaki-familiárisok voltak), miután ők többször is sikertelenül támadtak Sopronra.¹⁰⁹ Ugyanígy járt el 1445-1447-ben, amikor az általa vezetett hadsereggel elfoglalt nyolc nyugat-magyarországi várat és erősséget. A támadás megindításához az vezethetett, hogy a földesurak felülbírálták a familiárisaik által kötött szerződéseket. Frigyes, amint véget ért az I. Ulászlóval az oszmánok elleni háborúra való tekintettel kötött kétéves fegyverszünet, azonnal megtorolta sérelmeit. Űgyesen ki tudta használni ekkor, hogy Sopron és Vas megye katonai és adminisztratív szempontból is megosztott volt. De nem Frigyes volt az első Habsburg, aki Magyarországon viselt magánháborút: I. Albert osztrák herceg előbb 1285-ben, majd 1289-ben indított hadjáratot az osztrák és stájer határvidékeket pusztító, valamint az admonti apát csapatait Radkersburgnál megfutamító Kőszegi Iván (és testvérei, valamint szövetségesei) ellen. Első alkalommal ugyan Albert vereséget szenvedett, de 1289-ben jóval sikeresebb volt: elfoglalt ellenfeleitől 36 kisebb-nagyobb Sopron és Vas megyei várat, illetve a Moson megyei Óvárt. Ezt a háborút az osztrák szakirodalom a *Fehde*események között tartja számon, ennek megfelelően *Güssinger Fehde*nek nevezi.¹¹⁰

A hatalmaskodás nagyon hasonlít a *Fehde*re, eszközei között szerepel a törvénytelen kardrántás, az emberölés, a gyújtogatás, házak feldúlása, a rablás, jogosulatlan adó- és illetékszedés, az erőszakos birtokfoglalás, nemesek jogtalan letartóztatása, megverése, temetők megszenteltségének elűzése, hivatalos személyek elűzése és bántalmazása és jobbágyok törvénytelen hódoltatása is, bár valamivel korlátozottabb a jelentése. A hatalmaskodások túlnyomó többsége birtok és kártérítési ügyekre ment vissza. Fontos különbség volt azonban, hogy a *Fehde*, ha szabályosan jártak el, törvényes volt, a hatalmaskodás pedig nem. Illetve Magyarországon is volt mód önvédelem és a birtokok védelme érdekében erőszakhoz nyúlni,

¹⁰⁸ Brunner, 1959. 51-54, 64-73, 98-99. Tringli, 2011. 413.

¹⁰⁹ Bariska, 2009. 272-273. Bariska, 2007/1. 1169-1171.

¹¹⁰ Bariska, 2007/1. 1164, 1174-1175. Pauler, 1899. 390-392, 402-406. Veszprémy, 2008. 151-153.

de ezeket nem tartották hatalmaskodásnak, s így bűncselekménynek sem. Bár a jogtalan erőszakért a törvény szerint halálbüntetés járt, a szokásjog mégis a felek közötti megegyezésre törekedett, ezért a véres ítéletek az esetek nagy többségében elmaradtak. Sokszor kerültek hatalmaskodási ügyek az udvari bíróság elé, majd az 1458-ban felállított királyi személyes jelenlét bírósága is ezekkel foglalkozott. A példák azt mutatják, hogy a polgárok és a jobbágyság Magyarországon is éltek az önhatalmú erőszakkal, de előbbiek csak kisebb ügyekben. Igazi „hatalmaskodó” a jog szerint itthon is csak nemes lehetett. Ez a jogintézmény abban is hasonlított a *Fehdere*, hogy bár már a 15. században kísérletet tettek a visszaszorítására, hivatalosan csak 1852-ben tűnt el, az osztrák büntető törvénykönyv bevezetésével. Fontos különbségnek számított azonban, hogy Magyarországon nem lehetett erőszakhoz nyúlni az uralkodó ellen, mert az illető automatikusan hűtlenné vált, illetve nem volt szükség magánhadüzenetekre és az azokban szereplő határidők betartására sem.¹¹¹

Hová lehet ezek alapján sorolni a Sopron környéki eseményeket? A *Fehde* német jogintézmény, de ismeretese magyarországi alkalmazásai, pont a szóban forgó határvidékről. A harcok viszonylagos szervezettsége, a fegyverszüneti egyezmények, mint láthatjuk, a *Fehde*hez tartoztak. Weispriachné esetében az önvédelemhez való jogot az adta, hogy egy általa törvénytelennek vélt ítélet alapján meg akarták fosztani őt és gyermekeit egyik birtokuktól. Valóban, ebből a korból ismert olyan magyarországi szokásjogi passzus, amely az árvák elleni pereket elodázza a vádlott nagykorúvá válásáig, bár Gertrúd nem használhatta közvetlenül Werbőczy munkáját, hiszen a *Tripartitum* 1511-re még el sem készült, s akkor sem biztos, hogy ebben a zálogügyben ténylegesen alkalmazható-e az ott lefektetett elv.¹¹² Trenka Sopronból irányította a hadműveleteket, ezért logikus lépés volt a város ellen támadnia, mégpedig nem közvetlenül, hanem a jobbágyságon keresztül. Döntő bizonyíték lehetne, ha fennmaradt volna egy *Fehdebrief*, ennek hiányában azonban más oklevelek szövegeiből tudunk csak adatokat nyerni arra vonatkozólag, hogy Weispriachné betartotta a *Fehdejog* szabályait a harci cselekmények előtt. Tudjuk, hogy többször felhívta a város figyelmét a Trenka által vezetett támadások jogtalanságára, és burkoltan meg is fenyegette őket, hogy osztoznak a felelősségben kapitányukkal.¹¹³ Egy későbbi oklevél pedig már hadiállapotról tudósít.¹¹⁴ A legkeményebb próbának az országbíró csapatainak érkezése számított, de miután az elvonult, az özvegy nekiláthatott, hogy elérje célját, a Lánzsér

¹¹¹ Tringli, 2011. 414-420.

¹¹² *Tripartitum* I. rész 129. cím. Meg kell ugyan említeni, hogy Werbőczy sem mindig a ténylegesen alkalmazott jogszokásokat foglalta bele munkájába, de az a két kérdéskör, ahol tudatosan el is tért, az a nemesség megszerzésének módjai és a nemesi családok – Fügedi Eriknél klánok – szolidaritása volt. (Fügedi, 1992. 54.)

¹¹³ Házi I/6 nr. 245. (265-267. oldal)

¹¹⁴ Házi I/6 nr. 258. (280-281. oldal)

átadására felszólító ítélet bíróság előtti visszavonását, amelyre – részben Miksa közbenjárására – alkalom is nyílt. II. Ulászló 1512 után úgy tűnik kihátrált Trenka mögül, aki hosszas kártérítési perbe bonyolódott Gertrúddal. Magas Ferenc esetében valószínűleg nem csupán a támogatásért vált Weispriachné alattvalójává, hanem azért, mert vele ellentétben ő *Fehde*képes, tehát vannak eszközei arra, hogy Sopront rávegye Magas hagyatéki ügyének újratárgyalására. A harcokat mindkét szakaszban a *Fehde*eseményekre jellemző rablások és gyújtogatások, illetve túszzedés határozta meg. Bizonyítékként szolgálhat az is, hogy az eseményt többször nevezték *Fehde*nek, pl.: Magas Ferenc a vallomásában,¹¹⁵ Ferdinánd főherceg az üzenetében,¹¹⁶ illetve az alsó-ausztriai kormánytanács is.¹¹⁷ Bár ezek az elnevezések mind Magas tevékenységéhez voltak köthetőek, fentebb látható, hogy a háború két szakasza, eszközeit tekintve igencsak hasonlított egymáshoz. Ez alapján indokoltnak tűnik az eseményt Weispriach-Magas- vagy egyszerűbben Weispriach-magánháború (*Weispriacherfehde*) néven nevezni. Le kell szögezni újra, hogy bár a fennmaradt források elsősorban Sopron veszteségeit ábrázolják, a Weispriach-birtokokat legalább ugyanakkora károk érték Trenka jóvoltából.

Összegzés

Ha összegezni szeretnénk ennek az elhúzódó, és már-már értelmetlennek látszó viszálykodás eredményeit, akkor a következő megállapításra juthatunk: a Weispriach-birtokok a család kezén maradtak, a királynak nem sikerült kihasználni az örökösök kiskorúságát a zálogszerződés felbontására. Weispriach János, Ulrik és György ezt édesanyjuknak köszönhették, aki makacs küzdelemben biztosította, hogy fiai ne tűnjenek el úgy a történelem forgatagában, mint Grafeneck Ulrik kiskorú árvái. Ott az apa halála után a család anyagi helyzete megrendült, elvesztették a birtokaikat (például a sokat emlegetett Lánzsért), és már vissza sem tudták szerezni.¹¹⁸ A Weispriachok ezzel szemben még fél évszázadig részesei maradtak Magyarország történelmének.

Az 1571-ben elhunyt Weispriach János,¹¹⁹ mivel fiúörököse nem született, az 1540-es évek végétől kezdte el egyes birtoktestek irányítását átengedni rokonainak. A legelső ilyen birtoktest épp a lánzséri uradalom volt, amelyet 1548-ban Zsuzsanna lányának sógora,

¹¹⁵ „*Annfengkich sagt er, es hab im die allt fraw Gerdrawt von Weispriach in seiner vechd gegen den von Odenburg geraten...*” Házi I/7 nr. 35 (54. oldal).

¹¹⁶ „*das er der gefurten vechd...*” Házi I/6 nr. 105. (149. oldal)

¹¹⁷ „*Als wir vnns auf ewr vnd ewrs bevehden Franczen Magutsch...*” Házi I/6 nr. 355. (388. oldal)

¹¹⁸ F. Romhányi, 2007. 251-252.

¹¹⁹ Prickler, 1998. XXXVI.

Erasmus Teufel kapott meg. Ő azonban hamarosan oszmán fogságba került, a szerencsétlen kimenetelű palásti csatában (1552), ezért fivérei a következő évben eladták Lánzsért Oláh Miklós esztergomi érseknek és rokonainak, a Császár családnak.¹²⁰ Még később, 1612-től a Magyarország újkori történelmében igen jelentős Esterházy család kezébe került az uradalom, de ennek bővebb tárgyalása már nem tekinthető a dolgozat témájába vágónak.

¹²⁰ Payr, 1924. 30. Ernst, 1987. 150.

Bibliográfia

I. Levéltári dokumentumok

- HHStA. SbgE (798-1806) Haus-, Hof- und Staatsarchiv. Salzburg Erzstift (798-1806)
(Az iratok képeihez és regesztáihoz a <http://www.monasterium.net/> honlapon keresztül fértem hozzá.)
- MOL DL/DF Magyar Országos Levéltár Diplomatikai
Levéltár/Diplomatikai Fényképgyűjtemény [Az iratok
képeihez és regesztáihoz a Collectio Diplomatica Hungarica
adatbázison (<http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/al10505htm?v=pdf&a=start>) keresztül fértem hozzá.]

II. Forrásgyűjtemények

- CIH Márkus Dezső (szerk.): Corpus Juris Hungarici. Magyar
Törvénytár. 1000-1526. évi törvenyzikkek. Budapest,
1899.
- Házi I/1-7 és II/1-6 Házi Jenő: Sopron szabad királyi város története I. 1-7 és
II. 1-6. Sopron, 1921-1943.
- Regesten Pfalzgrafen 2 Oberndorff, Lambert Graf von-Krebs, Manfred (szerk.):
Regesten der Pfalzgrafen am Rhein 2. Innsbruck, 1939.
- Regg. F. III. H. 13 Herold, Paul-Holzner-Tobisch, Kornelia (szerk.):
Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440-1493). Nach
Archiven und Bibliotheken geordnet. H. 13. Wien, 2001.
- RI XIV Böhmer, J. F. et al. (szerk.): Regesta Imperii XIV.
Ausgewählte Regesten des Kaiserreiches unter
Maximilian I. 1493-1519. Köln, 1990-2004.
- Sopronm. oklt. II Nagy Imre (szerk.): Sopron vármegye története.
Oklevéltár. II. 1412-1653. Sopron, 1891.
- Tagebuch Karajan, Theodor Georg von (szerk.): Johannes Tichtel's
Tagebuch, Sigmunds von Herberstein
Selbstbibliographie, Johannes Cuspinian's Tagebuch
und Georg Kirchmair's Denkwürdigkeiten. Fontes
Rerum Austriacarum I. Abteilung (Scriptores) 1. Wien,
1855.
- Tripartitum Kolosvári Sándor-Óváry Kelemen (ford.): Werbőczy
István hármaskönyve. Budapest, 1894.

III. Szakirodalom

- Bariska, 2007/1 Bariska István: III. Frigyes gyámsági kormányzása és
Nyugat-Magyarország. Századok 141 (2007) 1153-1191.
- Bariska, 2007/2 Bariska István: *A Szent Koronáért elzalogosított Nyugat-
Magyarország 1447-1647*. Szombathely, 2007.
- Bariska, 2009 Bariska István: A soproni városkapitányság III. Frigyes

- korában. Soproni Szemle 63 (2009) 267-282.
- Belitzky, 1938
Belitzky János: *Sopron vármegye története* I. Budapest, 1938.
- Brunner, 1959
Brunner, Otto: *Land und Herrschaft*. Wien-Wiesbaden, 1959.
- Dávid-Goda-Thirring, 2008
Dávid Ferenc-Goda Károly-Thirring Gusztáv: *Sopron belvárosának házai és háztulajdonosai 1488-1939*. Sopron, 2008.
- Dénes: Várlexikon
Dénes József: Várlexikon (mintaoldal) http://www.var-archivum.hu/varlexikon_hu.html (Megtekintve: 2012. február 24.)
- Engel, 2001/1
Engel Pál: Középkori magyar genealógia. In: Magyar középkori adattár. CD-ROM. MTA-TTI–Arcanum. Budapest, 2001.
- Engel, 2001/2
Engel Pál (szerk.): Magyarország a középkor végén. CD-ROM Budapest, 2001.
- Ernst, 1987
Ernst, August: *Geschichte des Burgenlandes*. Wien, 1987.
- F. Romhányi, 2007
F. Romhányi Beatrix: Pálos kolostorok Sopron környékén. *Soproni Szemle* 61 (2007) 246-254.
- Fügedi, 1992.
Fügedi Erik: *Az Elefánthyak. A középkori magyar nemes és klánja*. Budapest, 1992.
- Goda, 2007
Goda Károly: A városi igazgatás szerkezete Sopronban a középkor végén. *Soproni Szemle* 61 (2007) 255-271.
- Házi, 1931
Házi Jenő: Határszéli viszályaink az osztrákokkal a Jagellók uralkodása alatt. In: A Bécsi Magyar Történeti Intézet Évkönyve I. 50-71.
- Heinig, 1997
Heinig, Paul-Joachim: *Kaiser Friedrich III. (1440-1493) Hof, Regierung und Politik* 1-3. Köln-Weimar-Wien, 1997.
- Kubinyi, 1993
Kubinyi András: Városaink háborús terhei Mátyás alatt. In: Dominkovits Péter-Turbuly Éva (szerk.): Házi Jenő Emlékkönyv. Sopron, 1993. 155-167.
- Moro, 1894
Moro, Hugo (red.): *Das Gailthal mit dem Gitsch- und Lessachthale in Kärnten*. Hermagor, 1894.
- Pauler, 1899
Pauler Gyula: *A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt* II. Budapest, 1899.
- Payr, 1924
Payr Sándor: *A dunántúli evangélikus egyházkerület története* I. Sopron, 1924. (Felhasznált változata: <http://mek.oszk.hu/01800/01850/01850.pdf> Megtekintve: 2012. március 10.)
- Prickler, 1998
Prickler, Leonhard: *Das älteste Urbar der Grafschaft Forchtenstein von 1500/1510*. Eisenstadt, 1998.
- Ruszoly, 2006.
Ruszoly József: *Európa jogtörténete*. Budapest, 2006.
- Tringli, 2011
Tringli István: A hatalmaskodás és a Fehde. In: Gecsényi Lajos-Izsák Lajos (szerk.): Magyar történettudomány az ezredfordulón. Glatz Ferenc 70. születésnapjára. Budapest, 2011. 413-420.
- Veszprémy, 2008.
Veszprémy László: *Az Árpád- és Anjou-kor csatái, hadjáratai*. Budapest, 2008.
- Zöllner, 1998.
Erich Zöllner: *Ausztria története*. Budapest, 1998.